
*Рогова П. І.,
канд. іст. наук,
ст. наук. співробітник,
директор ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського*

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ У РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ

Розбудова суспільства знань, в якому найважливішими пріоритетами життєдіяльності визначають науку як сферу, що продукує нові знання, і освіту, що долучає до знань суспільство загалом і кожну людину зокрема¹, сприяє розширенню функцій та трансформації діяльності різних соціальних інститутів, у тому числі й бібліотек як інформаційних, духовних та культурно-просвітницьких центрів держави, є найважливішим викликом для України ХХІ століття. Це висуває на перший план формування творчої, креативної особистості, здатної приймати рішення на основі різнобічних знань в умовах, що динамічно змінюються і ставлять якісно нові вимоги до системи освіти як загальноцивілізаційного феномена. У цьому зв'язку гостро зростає необхідність постійного оновлення знань, підвищення кваліфікації, опанування нових видів діяльності, безперервної самоосвіти.

Невід'ємним атрибутом суспільства знань є інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), які відкривають для людини якісно новий доступ до інформації. Тому розгляд питань, пов'язаних з упровадженням ІКТ, методичними, дидактичними засобами навчання, інформатизацією процесу отримання знань, підвищенням фахового рівня педагогічних працівників, – сьогодні є надзвичайно важливим і актуальним.

Становлення й розвиток суспільства знань обумовили нове розуміння ролі й місця бібліотек у ньому, які є серцем інформаційного суспільства і покликані забезпечувати вільний доступ всіх громадян до інформації.

¹ *Кремень В.* Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Кремень. – К., 2005. – С. 5.

Книгозбірні України, серед яких 22 тис. освітянських, незважаючи на соціально-економічні проблеми в нашій державі, нині трансформуються з пасивних сховищ документної інформації на сучасні бібліотечно-інформаційні центри. Вони стають складовою інформаційної індустрії, центрами безперервної освіти, інформаційної та технологічної грамотності, активними виробниками та поширювачами знань, цілеспрямовано накопичуючи, зберігаючи свої ресурси та надаючи вільний доступ користувачам до вітчизняних і світових баз даних. Оптимізація, поглиблення й розширення системи інформаційного забезпечення вітчизняної науки, освіти й культури є одними з пріоритетних напрямів їхньої діяльності.

За останні десять років в Україні відбулися значні зрушення в науково-інформаційному забезпеченні розвитку вітчизняної педагогічної науки, освіти і практики, в чому вагому роль відіграли Академія педагогічних наук України та Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського), заснована у її складі наприкінці 1999 р. Бібліотека, виконуючи подвійну функцію – академічної книгозбірні й головної бібліотеки освітянської галузі України, формуючи національне галузеве книгосховище, створює міцний ресурсний фундамент всеукраїнського галузевого науково-інформаційного центру, метою якого є повноцінне й оперативне забезпечення фахових інформаційних потреб науковців й практиків галузі, підвищення їхнього професійного рівня, сприяння розвитку педагогічної науки й освіти. Як координаційний центр мережі освітянських книгозбірень МОН України і АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розвиває цю мережу як систему інформаційного забезпечення освітянської галузі України, розробляючи у своїх наукових проєктах концептуальні засади розвитку освітянських бібліотек, визначаючи їх роль і місце в соціальній структурі сучасного суспільства, актуалізуючи та оптимізуючи їхню інформаційну, науково-методичну й організаційну діяльність як сучасних інформаційно-бібліотечних центрів, що сприяють інноваційному розвитку науки, освіти та бібліотечної справи в Україні.

Цей збірник підготовлено за результатами Всеукраїнської науково-практичної конференції **«Стан та перспективи розвитку науково-інформаційного забезпечення освітянської галузі України»**, проведеної ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у 2007 р.,

на якій підводилися підсумки НДР «Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України» (наукові керівники – канд. іст. наук, професор ДАКККіМ В. І. Лутовина, канд. іст. наук, ст. наук. співробітник НБУВ Т. В. Добко), що здійснював колектив бібліотеки впродовж 2003–2007 рр.

Практичними результатами вищезазначеної НДР ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського є таке: сформовано джерельну базу дослідження, загальний обсяг якої становить близько 600 джерел, згрупованих за основними напрямками науково-дослідної роботи; виокремлено пріоритетні завдання, що стоять перед сучасною педагогічною наукою та освітою і потребують першочергової уваги; конкретизовано форми й методи найбільш ефективного задоволення інформаційних потреб науковців і практиків галузі; розроблено модель системи науково-інформаційного забезпечення фахових потреб освітян вторинною інформацією, що складається, зокрема, з бібліографічних, реферативних та оглядово-аналітичних матеріалів, тощо.

На сьогодні ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського сформована й утвердилась цілісна науково-інформаційна система бібліографічної продукції з актуальних психолого-педагогічних питань та біобібліографії у паперовому й електронному варіантах, якою можуть користуватися у національних, державних та провідних освітянських бібліотеках держави: Миколаївській, Львівській науково-педагогічних бібліотеках, книгозбірнях ВНЗ III–IV р. а. педагогічного профілю, ІППО та інститутів АПН України й ін. Розпочато якісне та оперативне диференційоване обслуговування індивідуальних й колективних абонентів – спеціалістів освітянської галузі, здійснюється популяризація досягнень вітчизняної педагогічної науки через традиційні та інтернет-технології тощо. У межах зазначеної вище НДР вперше в галузі колективом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розпочато створення оглядово-аналітичних та реферативних документів з психолого-педагогічних питань з подальшим їх відображенням у загальнодержавній електронній реферативній базі даних «Україніка наукова», яка формується на корпоративних засадах спільно з НБУВ, ІПРІ, НМБУ, та її паперовому варіанті УРЖ «Джерело», серія 3 «Соціальні та гуманітарні науки. Мистецтво», а також відображається на сайті ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (<http://www.library.edu-ua.net>). Упродовж цих років колективом проведено значну роботу щодо впровадження

науково-теоретичних й практичних розробок ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в роботу книгозбірень освітянської мережі, що сприяло оптимізації їхньої діяльності та перетворенню на сучасні бібліотечно-інформаційні центри. Результати досліджень висвітлювались у наукових публікаціях, оприлюднювались на міжнародних і всеукраїнських конференціях й семінарах, як педагогічних, так і бібліотечнознавчих, у фаховій пресі. Усе здійснене сприяло популяризації ресурсів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й розробленої системи науково-інформаційного забезпечення освітянської галузі України, розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування та забезпечення доступу освітян до накопичених знань й інформації.

У роботі науково-практичної конференції взяли участь провідні вчені АПН України, вчені-бібліотечнознавці нашої держави, директори, фахівці національних та державних бібліотек України й зарубіжжя, зокрема Державної науково-педагогічної бібліотеки імені К. Д. Ушинського Російської академії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін., завідувачі освітянських бібліотек різних видів, шкільні бібліотекарі – всього близько 400 осіб. За її результатами ухвалено рекомендації щодо подальшого удосконалення науково-інформаційного забезпечення розвитку вітчизняної педагогічної науки, освіти і практики.

Виступи учасників заходу зосереджено в 4-х розділах збірника, що відповідають проблемам, які розглядалися на конференції:

Розділ 1. Національні, державні галузеві наукові бібліотеки – центри науково-інформаційного забезпечення користувачів: наукові засади, методичне забезпечення, стратегія розвитку.

Розділ 2. Створення та розвиток інформаційних ресурсів освітянських бібліотек МОН України та АПН України.

Розділ 3. Інформаційно-комунікаційні технології в діяльності бібліотек України.

Розділ 4. Досвід діяльності бібліотек щодо забезпечення інформаційних потреб педагогічної науки, освіти та практики.

Мета збірника – висвітлити стан та перспективи розвитку системи науково-інформаційного забезпечення розвитку науки й освіти бібліотеками України та зарубіжних країн, а також здобутки ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, яка вперше в державі розробила, обґрунтувала й розпочала втілювати в практику діяльності освітянських бібліотек наукові, науково-методичні та організаційні засади

системи цілеспрямованого науково-інформаційного забезпечення освітянської галузі нашої держави.

Значна увага у матеріалах збірника приділена інноваційно-інформаційному супроводу розвитку науки й освіти національними та різними спеціальними бібліотеками держави, створенню у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та у бібліотеках освітянської галузі медіа-центрів, веб-сайтів, електронних каталогів, повнотекстових, проблемно-тематичних та фактографічних баз даних тощо. До збірника також увійшли статті, що висвітлюють науково-дослідну та науково-методичну роботу бібліотек, координацію й кооперацію книгозбірень щодо здійснення своєї мети, розглядають наукові підходи та досвід діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського щодо створення первинних і вторинних документів для повноцінного забезпечення фахових потреб користувачів галузі.

Досягнуті результати – це не тільки вагомий здобуток провідних бібліотек України, колективу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського щодо формування системи цілеспрямованого науково-інформаційного забезпечення модернізації та розвитку вітчизняної педагогічної науки, освіти і практики – вони є основою для стратегічної діяльності головної галузевої бібліотеки та книгозбірень освітянської мережі МОН України та АПН України у подальшій розбудові суспільства знань.

Даним виданням ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського започатковує системну підготовку випуску збірників наукових праць, в яких відбиватимуться здобутки її науково-дослідної роботи й кращих бібліотек освітянської мережі МОН України та АПН України, а також інноваційний досвід та наукові студії з питань бібліотекознавства, бібліографознавства та книгознавства. Наукові статті збірника підготовлені згідно з вимогами ВАК².

Маємо надію, що видання цього і наступних збірників наукових праць ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського сприятиме розвитку бібліотечної справи в Україні, творчій співпраці книгозбірень нашої держави і зарубіжжя щодо розвитку суспільства знань, реформуванню й модернізації освіти України, духовно-моральному вихованню тих, хто вчить, і тих, хто навчається.

² Про внесення змін до наказу ВАК України від 4 квіт. 2000 р. №178 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук та про їх апробацію»: наказ ВАК України від 7 лип. 2008 р. № 437 // Офіц. вісн. України. – 2009. – № 4. – С. 54–55.